

Pep Mayolas o l'esforç de salvar la raó, quan la raó i la història són un sol argument cap a la dignitat

Autor: Jordi Bilbeny
Data de publicació: 16-04-2014

Qui s'amagava rere el pseudònim d'«Erasme de Rotterdam»? I quina relació tingué amb els Reis Catòlics i la construcció catalana d'Espanya? Aquests són dos dels punts més transcendentals de què parla En Pep Mayolas
en el seu darrer treball, intitulat Erasme i la construcció catalana d'Espanya, que acaba d'editar Llibres de l'Índex. Us n'oferim el pròleg d'En Jordi Bilbeny per si us feia venir ganes de comprar-lo i llegir-lo.

Si un fantasma mai ha recorregut Europa, de cap a cap, nit a nit, dia a dia, solcant els espais més recòndits, les cases dels nobles i dels treballadors, les biblioteques, les escoles, les universitats, els convents més humils i els monestirs més magnificents, els arxius, els palaus, els recers més secrets del coneixement i de la ment dels homes, aquest no ha estat –com creia En Marx– el fantasma del comunisme, sinó, indefectiblement, el fantasma de la censura.

Després de vint-i-cinc anys d'estudiar-la metòdicament, a l'engròs i al detall, i comprovar com els llibres són segrestats, revisats, corregits, traduïts, esporgats, esmenats i, finalment, reescripturats per la nova mà del censor, he arribat al convenciment que l'únic fantasma europeu que ha existit de debò, que ha motllurat la nostra cultura, definit els nostres mites, conformat el nostre pensament fins a fer-s'hi tan consubstancial que ja és del tot impossible discernir què és fruit de la ficció inoculada per la censura i què és la realitat pelada dels fets –aquest, deia–, ha sigut el fantasma de la censura.

Hi ha les lleis, les pragmàtiques, les cèdules, les reials ordres. Tenim els llibres que canvien substancialment d'edició en edició. Tenim les cartes entre els censors i els historiadors. Els canvis de gravats on s'enfosqueixen o es canvien les banderes. Hi ha els estudis de múltiples i abnegats erudits que han dedicat mitja vida a exposar què és la censura, qui la manté, amb quina finalitat, com actua i quins són els seus estralls definitius sobre el paper. I hi ha l'experiència

directa dels escriptors, com podem constatar a tantes i tantes obres dels segles XVI i XVII, que la denuncien als seus llibres, ja sigui de forma oberta, cridanera i aspra o d'una tenor subtil i opaca. I fins i tot hi ha els autors que moriran en raríssimes circumstàncies, just en el moment que volien preservar les seves obres d'una impressió controlada i dirigida o feien un esforç desmesurat per estampar-les mirant de burlar l'aparell censor.

Quan jo intentava treure'm el doctorat en Història Moderna a la Universitat de Barcelona a l'any 97 –precisament quan ja duia vuit anys d'estudi i recerca sobre el tema–, encara vaig tenir el plaer de conèixer alguns professors que negaven amb gran èmfasi i contrastada autoritat que la censura pogués afectar els llibres d'història. I, encara més: que defensaven que l'estudi de la censura en aquests mateixos llibres no s'havia de dur a terme des de la Facultat d'Història, sinó des de la de Lletres.

Afortunadament, no tots eren del mateix criteri. Però, al capdavall dels capdavalls, el resultat final de tot plegat va ser el silenciament dels estudis i la suspensió del meu curs de doctorat, un cop el director de tesi em va comunicar per telegrama que els seu futur professional "perillava" i que no podia continuar dirigint-me la recerca. No hi havia pas cap motiu de mètode –com després s'ha fet córrer malèvolament–, ni de manca de suport documental –que tenia en escreix–, sinó la simple covardia intel·lectual d'enfrontar-se als fets, de plantar cara a la censura d'estat d'una vegada per totes, amb una tesi doctoral contrastada i degudament documentada i protegida des de l'àmbit que jo creia llavors que representava el coneixement dels coneixements: la Universitat. Un d'aquests doctors rellevantíssims em va arribar a etzibar que "acceptar que hi ha hagut censura als llibres d'història va en contra del coneixement, perquè llavors ja mai més no podrem saber el que va passar realment". No faig broma. Aquesta era la dimensió real de la probitat intel·lectual a la nostra Universitat a les portes del segle XXI. La Universitat –o, més ben dit, una part important del seu professorat de la Facultat d'Història Moderna– creia que no calia estudiar la censura, perquè, si arribàvem a ser conscients que els fets –i la història– s'havien manipulat i tergiversat a gust del censor, llavors tot caldria repensar-ho de nou i estudiar-ho de nou. I, com que això comportava una tasca addicional de temps, estudi i esforç mental, preferien continuar creient, defensant i ensenyant el que creien, defensaven i ensenyaven. I tema tancat, que diria aquell. I aquí no ha passat re. Es desfeien de mi, pensant que així, desfent-se del missatger, es desfarien de la informació, d'una informació, de tot en tot, massa compromesa per la seva actitud reverencial al discurs dominant. Ho signava En Pierre Bourdieu al seu estudi sobre L'ofici de científic: "Una gran innovació científica pot destruir infinitud d'investigacions i, de passada, d'investigadors, malgrat no tenir la menor intenció de perjudicar ningú". I afegia: "Els dominants imposen de facto, com a norma universal del valor científic de les produccions dels savis, els principis que ells fan servir, de manera conscient o inconscient" i "la seva pròpia pràctica esdevé la mesura de totes les coses, la bona manera de fer que tendeix a desacreditar les altres maneres". Però el control del pensament, com és obvi, no té per finalitat el debat neutre de les idees, la contrastació objectiva de les noves dades, sinó que es tracta "d'imposar la definició de la ciència segons la qual la definició més acabada de la ciència consisteix a tenir, ser el que ells tenen, són o fan". Cert: "En el camp científic, talment com en tants altres camps, no existeix cap procediment per legitimar les pretensions de legitimitat". Però això no té res a veure amb el debat científic, dins del qual hi ha el debat historiogràfic. Sinó que té a veure amb la poltrona i la posició de poder. En Bourdieu és categòric: "Les revolucions científiques tenen l'efecte de transformar la jerarquia de les importàncies. Coses considerades sense importància es poden veure reactivades per una nova manera de practicar la ciència i, inversament, sectors sencers de la ciència poden caure en la inactualitat, l'obsolescència. Les lluites en l'interior del camp són lluites en cerca de ser o de mantenir-se actual. Aquell que introdueix una nova manera legítima de fer revoluciona els corrents de força i introdueix el temps. Si no passés re, el temps no existiria. Els conservadors volen abolir el temps, eternitzar l'estat actual del camp, l'estat de l'estructura convenient als seus interessos, puix hi ocupen la posició dominant, mentre que els innovadors, sense necessitat de preocupar-se de competir amb ningú, introdueixen simplement, amb la seva intervenció, el canvi i creen la temporalitat específica del camp". No es podia dir millor: els qui hem creat una nova manera d'aproximar-nos i de comprendre el passat, aprofitant la mateixa informació i les mateixes dades que els historiadors dominants, tenim el temps a favor. "Els has jubilat definitivament", va rubricar un dia la Dolors Marín. I era estentori que no ho podien acceptar amb els braços plegats, resignadament.

El món acadèmic activava la censura per continuar mantenint la ficció que la censura no existia. O, almenys, creure-s'ho, amb els ulls clucs i serrant les dents tan fort com poguessin. Estic convençut que devien decidir fer-me fora perquè des de l'òptica feudal i medieval del pensament, aquesta mena d'anatematitzacions eren oli en un llum. A les societats primitives sempre hi ha hagut tabús. Entre les seves funcions –ens recorda En Wilhelm Wundt– hi havia la de "protegir certs personatges importants". Durant molts anys, cada vegada que parlava de la catalanitat d'En Colom a algun membre de la jerarquia intel·lectual del nostre país, a l'instant se l'inflava la cara, se li embotien els ulls i la boca li dibuixava un somriure forçat i ridiculitzant, mentre brandava el cap, lentament, fent un gest de menyspreu i commiseració. Segons En Freud, el tabú suposa "una sèrie de limitacions a què se sotmeten els pobles primitius, ignorants de les seves raons i sense preocupar-se ni tan sols d'investigar-les, però considerant-les com a cosa natural". M'agrada especialment això de "no poder investigar" segons què, perquè sembla calcat al cas que m'ocupa. Davant el tabú, doncs, En Freud rubricava: "Hi ha relats fidedignes de casos en què la infracció involuntària d'alguna

d'aquestes prohibicions ha estat seguida, efectivament, d'un càstig automàtic". I, per bé que la meva "infracció" no ha estat gens involuntària, automàticament m'han fet callar.

El silenciament universitari significava "el silenciament". Ras i curt, sense additius de cap mena. I comportava, de retruc, la vergonya pública i el desprestigi de la intel·lectualitat orgànica. Em vull guardar de dir que no hagi estat així. I que amics i companys que m'editaven no hagin deixat no tan sols d'editar-me, sinó també de relacionar-se amb mi. L'amistat, certament, té un preu. I aquest, massa sovint és el del prejudici. Però, amb tot i això, més enllà del pànic gremial i tribal a les noves dades i les noves troballes documentals; més enllà de la ira projectada sobre la incomprensió d'aquest gran misteri de la "Catalunya desapareguda" en ple encimbellament cultural, militar i polític; més enllà del seu aferrament al discurs monolític i esterilitzador, creat en la més meravellosa de les adulteracions que l'estat ha perpetrat contra el relat de la història, el cert és que jo vaig continuar investigant i publicant. Perquè això no ho podien impedir: hi ha vida intel·lectual també al marge de la Universitat. I ara les impremtes, ben altrament de com passava sota el terror de la Inquisició, poden publicar sense la llicència expressa de les autoritats polítiques, religioses i militars.

Mostra en són els meus sis llibres sobre la catalanitat d'En Colom i la descoberta catalana d'Amèrica, fonamentats en la identificació clarivident de la Teresa Baqué de l'inexistent i inventat Palos de Moguer amb el Pals empordanès. Hi ha també el llibre que parla, a partir d'una observació d'En Josep Maria Orteu, d'un molt més que possible Llàtzer de Tormos –que viu i es mou entre Tormos, Gandia i València, i que ve a ser una al·legoria de la revolta de les Germanies valencianes–, convertit en el tan simpàtic com innocu Lazarillo de Tormes de l'escola. Van venir també els meus estudis sobre el militar, nauta i cartògraf Joan de Cossa, substituït per un indocumentat Juan de la Cossa, que mai no va tenir cap noció de cosmografia. Va aparèixer el meu article sobre Amèrico Vespuche, dit també Despuche, que suplanta un membre de la nissaga dels Despuig i que, a manca d'un document definitiu que l'identifiqui, i a tenor de les dades que posseïm, li he acabat dient Americ, per continuar vinculant, així, el seu nom amb el del Nou Món. Van venir els meus estudis sobre l'original barceloní perdut del Quixot i el de la Celestina, amb tots els raonaments lingüístics que em feien deduir i afirmar que ambdues obres havien estat escrites originàriament en català, però de les quals, avui dia, només en conservem sengles traduccions forçades en llengua castellana. Res de nou si teníem en ment la gran quantitat de casos en què això mateix s'esdevé arreu de la nostra literatura i l'escruixidor nombre de denúncies que ja, al seu moment, van fer públiques llurs autors. No deixa de ser simptomàtic que, d'aquella infinita caterva de traduccions només se n'hagi salvat el Tirant lo Blanc, perquè a la segona meitat del segle XIX en van aparèixer dos llibres: un de l'edició de València, del 1490, i un altre de la de Barcelona, del 1497. Si no s'haguessin trobat aquests dos exemplars, avui Tirante el Blanco s'ensenyaria a les escoles i a les universitats com un llibre de cavalleries castellà com qualsevol dels altres que es van fer traduir i arranjar i l'original català dels quals no ha aparegut mai més i hom faria escarni públic de tot estudiós solvent que presentés el Tirante com a català, perquè el seu llenguatge fos ple de catalanismes, catalanades i errors de traducció.

Al marge de la Universitat, també, van venir els meus estudis sobre la catalanitat del Pare Bartomeu Cases, Santa Teresa, Jeroni Bosch (el Bosco), El Greco, Castiglione, Pere Màrtir d'Angleria o Anguera, Hernando Cortès, d'Alfons d'Erill (Alonso de Ercilla), Juan de Castellanos, Fernan Pérez de Oliva, Gonzalo Fernández de Oviedo, Bernal Díaz del Castillo. Es van materialitzar les meves recerques sobre heràldica i vexil·lologia que permetien copsar amb una nitidesa immaculada les múltiples banderes i escuts de Catalunya escampats en mapes d'arreu del món i dels quals estudis, ampliats amb profusió de dades, mapes i gravats, l'Enric Guillot n'ha fet un llibre monumental. Vaig defensar que la moneda amb què es van subvencionar les primeres expedicions transoceàniques era inexistent a Castella, però d'una gran tradició als estats catalans: el ducat. Vaig també escriure sobre la ciència nàutica i cosmogràfica catalana en tot el que fa referència a la descoberta del Nou Món i explicitant com En Colom feia servir la llegua catalana de quatre milles, igual que la resta de nautes catalans. I van venir, finalment, les investigacions sobre la presència silenciada dels catalans a Itàlia, que no només van establir-hi un domini militar, sinó cultural, en tots els àmbits de la vida i, especialment, lingüístic, fins a tal punt que a les darreries del segle XV, amb Alexandre VI com a cap de l'Església i de l'estat romans, hom va intentar convertir la llengua catalana en la llengua comuna i oficial de tota Itàlia. I potser hi van reeixir.

Vaig reivindicar, amb profusió de dades documentals, com Carles I havia fet de Barcelona la capital del seu imperi i la seu permanent de tots els seus afers d'estat, on es va organitzar i estructurar tot l'imperi americà i des d'on es va preparar i llançar a les mars l'expedició naval que donaria la primera volta al món. Vaig fer veure com els diaris que s'han conservat d'aquestes expedicions van ser escrits en català i com l'Antonio Lombardo, que en va redactar un, havia de ser un membre de la nissaga de notaris i cancellers catalans dels Llombard. I vaig suggerir, congruentment amb tot això, que si Carles va triar un monestir jerònim per retirar-se i morir-hi, aquest no podia ser cap més que el de Sant Jeroni de la Murtra.

Però n'hi ha més. Mentre la Universitat pensava que ja m'havia postergat i fet callar, Proa em publicava el meu llibre Cristòfor Colom, Príncep de Catalunya, en què deixava a palès que el Descobridor no podia ser un vulgar llaner

analfabet genovès, sinó un membre de la noblesa catalana, que, durant la guerra civil del segle XV, s'acabaria emparentant amb la reialesa, a través de la branca dels Urgell. D'aquí els càrrecs de virrei i governador general, que ostentaven membres de la família reial i d'aquí la voluntat de crear a l'altre costat de l'Atlàntic una dinastia paral·lela a la monarquia hispànica, com tots els historiadors solvents manifesten, baldament sigui amb encert.

Com podreu anar comprovant, no som davant de cap decadència, davant de cap misteriosa desaparició d'una nació completa en el clímax del seu zenit i de la seva esplendor més enlluernadora. Maquiavel va escriure a El Príncep que el rei Ferran "era el monarca més gran de la cristiandat", just en el moment que Roma era a mans dels catalans i el Papa era el xativí Roderic de Borja; mentre En Colom posava un nou continent a disposició dels catalans i s'editava Tirant lo Blanc, "el millor llibre del món", a parer d'En Servent.

Som davant d'una nació i d'una cultura que s'expandeix i que no deixa d'expandir-se i que aporta arreu on es desplega la seva gent tots els senyals d'identificació nacionals: la llengua, la ciència, les institucions, la filosofia política, la moneda, l'art, la música, els símbols. Amèrica i Itàlia s'organitzen conjuntament, sota Ferran II i sota Carles I, amb virreis, virregnats –una institució política que no ha existit mai a Castella– i per mitjà de regnes independents, però vinculats directament a la corona. I tot té com a centre generador i impulsor Barcelona i València.

Quan va aparèixer, doncs, el meu Cristòfor Colom, Príncep de Catalunya a la llum pública, amb l'amic Eugeni Terré vam considerar que ja era l'hora de fer el salt de l'assaig a la novel·la i que la persona més preparada per escriure una història d'En Colom que arribés a tothom era En Pep Mayolas. L'hi vam comentar i en va assumir l'encàrrec. Calia que s'imbuís de totes les meves recerques i que, a partir d'aquí, i del seu passat immediat com a escriptor, creés una ficció literària que enganxés els lectors a fi que, d'una banda, tota la trama censora abocada sobre la nostra història es pogués denunciar públicament i de l'altra, pogués restaurar per a la ciutadania i per al gran públic la nostra memòria col·lectiva tan insidiosament esborrada.

S'hi va posar de valent. Va llegir els meus llibres, els meus articles i d'altres estudis afins. I aviat, impulsat per la pruïja feridora del saber, va començar a deglutir més i més informació, fins al punt que el projecte de novel·la va quedar totalment eclipsat i arraconat pel seu magne i novitós pla d'estudis. Estava fascinat perquè ara, de cop i volta, més que mirar una pel·lícula sobre Màtrix, com a simple espectador que havia passat per la guixeta, s'adonava que hi era a dins, de debò, i n'era un protagonista de carn i ossos i era plenament conscient que la seva descodificació depenia també d'ell. Es va adonar, en resolució, que Màtrix no era ben bé Màtrix, sinó que, a partir d'aquell moment precís, calia parlar de Màdrix. I així ho va fer en un petit relat literari, de contingut històrico-polític, que lamentablement ha romàs inèdit.

En contacte amb tot el cercle d'investigadors independents aplegats a l'entorn de l'Institut Nova Història, En Mayolas es va anar nodrint de noves pistes i d'aspectes del passat poc o gens raonats que, de cop i volta, per l'atzar de l'aparició d'una nova dada documental, li obrien un camp de noves propostes i deduccions. Així va passar amb una intuïció de la Teresa Baqué, repetida cent vegades a tots els qui l'escoltàvem: que Erasme de Rotterdam podia ser En Ferran Colom, el fill bibliòfil i erudit del Descobridor. I va esdevenir-se també amb una observació d'En Lluís Maria Mandado, extreta de les seves múltiples lectures en clau que duia a terme de les obres del segle XVI, que suggeria que Tordesillas, on hi havia tancada la reina Joana, en realitat havia de ser la Torre de Silla. Això donava un capgirament total i absolut a la visió que teníem de la València de l'època, perquè si, com diu tothom, la ciutat va passar a ser la capital de l'imperi català, no podia pas ser perquè sí, per inèrcia o per casualitat. Al darrera hi havia d'haver un gavadal de fets que ho fonamentessin. Si Joana era tancada en aquell regne, llavors Carles I també hi havia de ser. Havia d'haver arribat a Espanya per aquelles costes i no per les càntabres, com la censura ens havia volgut, irracionalment, engalipar. I l'Infant Ferran havia d'haver estat educat per valencians. Llavors, la revolta dels agermanats i el mític Encobert, prenia un sentit polític i nacional molt més pregon del que fins ara ens havíem pogut imaginar. I donava una nova empenta historiogràfica, totalment insospitada, a aquells fets que fins aleshores crèiem ocorreguts a Castella.

En Mayolas anava digerint tot això, pausadament, però amb una gran diligència, rectitud i erudició. No hi feia re que la història oficial ens digués que Castella era el centre del món i que els mariners castellans, en un tres i no res i com per art d'encanteri, havien esborrat qualsevol rastre de les grans gestes navals catalanes per erigir-se, en solitari, com els únics senyors de la mar i de la guerra. No hi feia re. Ell anava estudiant i publicant el que anava trobant. Humilment i amb un respecte reverencial per les fonts, però ordenant la informació des d'una òptica absolutament nova i renovelladora. Va començar per trobar que el Ferran Cortès que havíem cercat inútilment dins de la casa reial catalana, en realitat era Alfons d'Aragó i Gurrea, senyor de Cortes. I va clissar d'immediat que la Teresa de Jesús que feia anys que jo havia identificat, a través dels seus registres escrits, com una dona catalana i catalanoparlant, era efectivament Teresa de Cardona i Enríquez, abadessa de Pedralbes.

El resultat dels seus primers estudis –vull dir, és clar, alguns d'aquests resultats– els va publicar en aquesta mateixa editorial dels Llibres de l'Índex. El 2011 apareixia La Princesa a l'exili, un llibre ben travat sobre Felipa de Coïmbra i Urgell, que aportava moltes més dades sobre la possibilitat que fos la vera muller d'En Cristòfor Colom, tal com la Teresa Baqué, En Caius Parellada i jo mateix, havíem indicat temps enrere. I tot seguit, l'any següent del 2011, editava Fins que En Colom begui a galet, un recull d'articles a l'entorn de la temàtica colombina, però que ja deixava endevinar una de les seves més grans habilitats: rehabilitar i restaurar espais marginals que giraven a l'entorn d'En Colom, de la descoberta i de la primera colonització i reconstruir, així, el passat des del no-res. Hi publicava, entre d'altres d'idèntic interès, uns capítols intitulats "Castella, el regne més pobre d'Europa a finals del segle XV", l'enunciat del qual ja parla sol; "Quod natura non dat Salamantica non praestat", on denunciava que a Salamanca no hi podia haver hagut la universitat que ens havien jurat que hi havia; o bé "Fou Carles I rebut per moriscos a Astúries?", en què es posava en evidència que l'emperador va ser rebut a València, i que ja començaven a prefigurar, amb uns fonaments ben sòlids tot el palau argumental que es basteix en el present llibre.

Amb tot aquest pòsit d'informació, però sobretot amb una mirada que enfoca on cal enfocar, prenent els indicis nous que apareixien en el relat històric com a senyals reveladors que demostren que la resta del discurs és un muntatge –tan ben construït com vulgueu, però un muntatge al cap i a la fi– de la maquinària d'estat, En Mayolas pensa la història en la dimensió de la lògica i la coherència dels fets i de les dades. És fidel a les dades per sobre de tot. I tant. No pas a totes les dades –que això seria neutralitzar-se–, sinó a l'estudi fidel de les dades i a la realitat submergida que amaguen i, alhora, mostren translúcidament. No es deixa endur per la falsa il·lusió de cap discurs ni oficial ni reconegut. Ni es deixa endur tampoc pel parany del reconeixement fictici i la llagoteria suïcida. Cita qui creu que ha de citar, sigui doctor, erudit, diletant o amic, si la força de la citació dóna sentit ple al seu discurs. Estic convençut que, sense que ell ho sàpiga, és un deixeble secret dels grans filòsofs racionalistes del XVII, com Spinoza, puix aquest també denunciava que les creences que fonamenten el nostre coneixement no poden provenir de la sonsònia i de l'enraonia o del fet que les coses són com són perquè sempre han sigut com han sigut. I també crec que ha de ser un seguidor involuntari de Ciceró. Si no sabés que aquest pensador llatí va viure i va escriure al segle I abans de Crist, creuria que En Mayolas li havia deixat els nostres llibres perquè hi fes un cop d'ull, car postulava al seu tractat Sobre la natura dels déus que "en la discussió cal cercar no tant el pes de l'autoritat com la força de l'argumentació. Encara més: gairebé sempre l'autoritat dels qui fan professió d'ensenyar és un destorb per als qui volen aprendre". Molt cert. I hi afegia: "No som, en efecte, d'aquells a qui res no els sembla veritable, sinó d'aquells que afirmen que totes les sensacions veritables es troben associades a d'altres de falses, tan íntimament semblants a elles, que no contenen cap senyal infal·lible que guiï el nostre criteri". Perquè el criteri es forma a base d'estudiar aquests senyals incerts, plens de falsedat i de veritat alhora, contrastant-los amb la informació que tenim i les noves dades que han sorgit de la recerca. Però fent servir sempre la raó, el pensament, el criteri. Encara que aquest criteri ens suposi pensar i raonar al marge del pensament oficial, creat durant segles, dia a dia, nit a nit, a cop d'adulteració i reescripturació, per la censura d'estat.

Ho havia de dir: la història no és una fotografia, un monument de marbre, una fe inviolable. Tot i que hi ha massa tendència, sobretot des de la jerarquia universitària, a presentar-la així, i a viure-la així mateix, la història és una ciència i és un discurs. Estem acostumats a veure-la i a interpretar-la gairebé com els nostres avis veien La Passió de Jesucrist: sempre la mateixa, amb les mateixes escenes, els mateixos diàlegs i els mateixos quadres. Amb el mateix final. Però jo crec que la història és un discurs: el discurs d'uns fets. I, per tant, com tots els discursos, la història és sotmesa a la interpretació. A les noves teoritzacions. Com tota activitat científica, també la història té una dinàmica teòrica i interpretativa. Fa lleig i fa una certa angúnia determinar-la per sempre més i tancar-la en una capsa fosca perquè el discurs no es toqui ni es mogui i els fets siguin per sempre més congelats, en una mena de crucifixió desacralitzada i guerxa. Per això el llibre d'En Mayolas que ara teniu a les mans, a més de les certeses fonamentades a força de grapats de documentació, hi ha les conjectures, les hipòtesis i les teoritzacions, que no desmereixen l'obra de cap manera, ans li atorguen aquell punt d'equilibri dolç i suggerent entre la decència personal, la gosadia intel·lectual i la brillantor literària, perquè, abans de tot, En Mayolas és un narrador pur, un literat afamat, salvatge, cultíssim. En alguns moments m'ha semblat entrellucar-hi una barreja de Joan Fuster i Ferran Soldevila, per la ductilitat de la seva prosa i per la frescor de les idees exposades; però, en d'altres moments no m'he pogut estar de veure-hi l'ombra allargada d'En Jim Garrison, el fiscal nord-americà que, amb els seus arguments demolidors, va demostrar en un llibre superb sobre el cas que En John Fitzgerald Kennedy no es va suïcidar.

Efectivament: per primer cop al llarg de molt anys de lectures i recerques tinc la sensació que Erasme i la construcció catalana d'Espanya és la prova final, definitiva, concloent –amb tantes hipòtesis i teoritzacions com l'autor hi ha deixat pel camí, amb tantes finestres obertes o a mig obrir– que saber la història esborrada del nostre passat imperial ha deixat de ser una entelèquia per esdevenir una realitat. Una realitat –tot sigui dit de passada– que caldrà anar protegint amb documents i evidències. I tinc la certesa més pregona que Catalunya, en el moment de la seva màxima esplendor, tampoc no es va suïcidar. Hi va haver un foc creuat. Molt cert. Moltes mans desfent i estrafent la nostra història fins a convertir-la en una caricatura d'ella mateixa. Molts llibres traduïts i reelaborats, sense filar-hi gens prim i, àdhuc, en alguns casos, barroerament i matussera en profit de Castella. Amb molt de foc creuat i evidents raons d'estat al

darrera, que només un nen de bolquers es negaria a acceptar.

Sí. Per sobre la raó d'estat, aquest llibre és un intent de salvar la raó, de salvar la història del nostre poble i de posar-les a l'abast de tothom, perquè recuperant el passat i recuperant la raó siguem també capaços de guanyar el futur. Un futur en llibertat. Un futur ple de dignitat.

Jordi Bilbeny

El Barracar, Arenys de Munt

16/17 de febrer del 2014

Contingut relacionat:
Videu de la presentació del llibre "Erasme i la construcció catalana d'Espanya"